

Чомусь багато романів починається словами «Місто (ну або вулиця) прокидається і...», а далі можна писати про все, що тільки на думку спаде. Так хотілося почати й мені, але, на жаль, вулиця Солона ніколи не прокидається, бо взагалі не спить. Вона сюрчить скаженими конниками, кумкає галасливими жабами, гавкає з-за парканів роздратованими спекою собаками. Її невгамовні мешканці, пов'язані між собою містичними родинними зв'язками з якогось давнього сто тридцять п'ятого коліна, рибалять, обробляють землю, порають худобу, пліткують, закохуються, готують найсмачніший у світі куліш, сваряться, іноді навіть б'ються, миряться і народжують дітей. Більшість солонців працює на місцевому металургійному заводі. Щодня підприємство сповіщає про початок і закінчення робочих змін, видуваючи крізь високі сірі труби в небо задимлену гучну симфонію тотальної урбанізації. Але вулиця на те не зважає, й далі тягнучи у дивний новий світ свої звичні клопоти, споконвічні традиції, давні легенди.

Отак і плине Солона нескінченною течією, крутиться нестримними колесами, здіймаючи пилюку, біжить дитячою ходою по правому березі річки Самари на самому краю плавнів, крізь століття, від Самарської паланки Війська Запорозького аж до нашого часу. Головне річище тече навколишніми лісами, а потім зовсім поряд із нашим кутком розгалужується протоками з гарними назвами Борщ, Помийниця, Лиман, Чистоводдя, а одна з них якраз і зветься Соланою. З цього

самого місця водив Іван Сулима запорожців на першу руйнацію Кодацької фортеці. Кажуть історики, а вони ж не збрешуть, що свою назву вулиця перейняла якраз у тієї самої протоки Солонії.

Але самі мешканці з цим категорично не погоджуються. Люди впевнені, що колись давно жив тут одинаком козак Веклич і мав він велике господарство: самих лише коней за двісті голів, не менше ніж десяток волів і незліченну кількість іншої худоби. І дбав він про ту живність, як про свою родину. Тому щоразу, коли йшов у походи з козаками ворогів бити, заповідав сусідам доглядати тварин, як власних, а якщо він, боронь боже, не повернеться, розібрати їх по своїх господарствах і ніколи не ображати навіть словом. Так сталося, що одного разу не дочекалася худоба на господаря. І потяглися сусіди до двору Веклича, і виводили одного за одним, хто коня, хто корову, хто вола. Тварини йшли дорогою, і падали з їхніх сумних очей сльози, і текли річкою по землі. За ніч стала вона геть біла, неначе солончак. Посивіла. Відтоді люди почали називати дорогу Солонією. Було це давно, а хтось каже, що й зовсім того не було, але іноді, ще й до сьогодні, коли на землю падає туман, дорога вкривається білими, як ожеледь, плямами. Сивіє.

Мешканцям вулиці подобалась ця сумна історія, що з роками обростала новими жалісними подробицями й передавалася з покоління в покоління від діда-прадіда. У кожному дворі зберігалася легенда про козака Веклича, бо всі мешканці Солонії вважали себе його нащадками й неймовірно тим пишалися. Якби хто з відомих істориків пройшовся дво-рами, то зібрав би незліченну кількість легенд про Веклича, і в кожній фігурували б і Кучеренки, і Пуци, і Козинці, і Лимарі, і всі інші родини аж ген-ген від початку вулиці там на горі й до останньої хати у низині. І таке те бажання довести, що саме з цього двору почалася історія цілої вулиці, було значущим, що іноді доходило навіть до з'ясування стосунків.

— Що ти мелеш, Килино, що ти мелеш?! — кричала з двору тітка Галина Підбуцька в інший двір тітці Килині Сварунісі. — Та твій дід ще пацаном прибулдився на нашу вулицю та тут і залишився! Та й бабу твою не з наших узяв, а теж із прибулдиних! А Підбуцькі тут завжди жили. Завжди! І вулицю наш предок заснував, козак Веклич!

— Багато ти знаєш! — галасувала у відповідь тітка Килина. — Сама ти прибулда, а Сваруни тут жили, ще як вами і не смерділо на Солоній! Ми тут були раніше вашого!

Тітка Галина, здорова, як гора, і висока, як тополя, вискочила на вулицю і вчепилася довгими, як у плавчині, руками за паркан сусідки.

— Не бреші! — загрозово прокричала у двір.

Тітка Килина, що програвала сусідці у вазі кілограмів на сорок, почала відступати у глиб подвір'я аж поки не притулилася спиною до цегляної стіни власного будинку.

— Свят, свят, свят, Галю, відчепися від мене, Христа ради!

Підбуцька, з войовничістю козака Веклича, щосили штовхнула паркан, за який трималася, а потім переможною ходою попрямувала до свого двору.

Але такі сварки на вулиці Солоній відбувалися зрідка. Мешкали тут люди добрі й роботящі, в кожному дворі три, а то й чотири покоління. Старші жили довго, а молоді, вивчившись у великих містах, незмінно поверталися додому. Нащадки козака Веклича любили і свого предка, і засновану ним вулицю.

Найстаршому жителю Солонії, діду Степану Рябому, на тому тижні виповнилося 96 років. Він сидить на лавці біля хати, читає правнуку Леньку пригодницьку книжку. Аж раптом зупиняється, турботливо проводить старечими пальцями по ілюстрації, де зображено козака з бандурою, і повчально говорить:

— Ось подивись, онучку, це наш предок, козак Веклич. Бач, які вуса в нього довгі? Такі й у мене в молодості були. За ті вуса

й прабаба твоя мене полюбила. І плакала гірко, коли я їх поголив. Дивись, онучку, дивись уважно. Багатий чоловік був наш предок, козак, господар, от і куток наш заснував. І вулицю через нього так назвали.

Меткий Ленько, придивившись до ілюстрації, несподівано для діда, безпардонно тицьнув пальцем у книгу:

— Та тут написано, що це козак Мамай, а ніякий не Веклич.

Заскочений зненацька, дід підняв на лоб окуляри, нахилився, уважно придивився до ілюстрації, пожував губами, хряпнув книгою так, що луна пішла, а потім спересердя смикнув правнука за вухо:

— То ж такий розумака малював, як і ти! Ні чорта не знають, ні в чому не петрають! Шмарклі ще не пообсихали, а теж туди, діда повчати. Сказав Веклич — значить, Веклич! Багато ви знаєте, неуки!

Дід устав і, наказавши онукові назбирати відро вишень до обіду, почовгав до хати.

— Щоб не був таким розумним, — кинув Леньку перед тим, як зачинив двері.

У такий чудний спосіб, із легкої руки діда Степана, козак Мамай перетворився на козака Веклича, і вдягти з тим нічого вже не можна було. А Ленько хоч і знав правду, але, щоб зберегти вуха цілими, цієї таємниці нікому не розказав. До того ж кому захочеться у спеку ще раз вишні рвати?

Вулиця зміїлася згори вниз посеред чепурних дворів, завитих виноградом, оминаючи велику прямокутну й закриту на літо новобудову місцевої школи, чорну водопровідну колонку, зупинку рейсового автобуса з металевим дахом і дерев'яними лавками та невеличку крамничку, що нею керує галаслива Варвара Степанівна. Всі мешканці знають, що балакуча продавчиня торгує не лише всіляким крамом, а й місцевими плітками, тому жінки часто товчуться в магазині без діла, намагаючись з'ясувати останні вуличні новини, а тоді, смакуючи, рознести їх по усіх усюдах.

Спускаючись усе дужче й дужче, Солоня досягає найнижчої точки, а тоді знову починає підніматися, але вже не так стрімко.

У самій низині хати стоять трохи ширше, ніж нагорі. Між деякими з них світяться звивисті й зарослі очеретом стежки, що ведуть у берег, до річки Самари. Дві хати розташувалися зовсім поряд. Одна висока, з майже голим двором, де безладно насипані купи з глини й піску, а біля коричневих металевих воріт складені рівненькими рядочками руді новенькі цеглини. Видно, що господарі, тітка Леся та дядько Митько Таманські, планують розбудувати житло для своїх чотирьох дітей: двох хлопців і двох дівчат. Батько Таманський — чоловік суворий і вічно невиспаний, заробляє на життя риболовлею та мисливством. Ліси навкруги повні дичини, а річки — риби. Тітка Леся — домогосподарка. Наймолодший син Кирило ще зовсім пущьвірінок і майже не злазить із материних рук. Доньки-близнючки трохи більші за віком, а найстарший син Адам уже майже школяр.

Друга хата здається меншою, бо ледь виглядає із засадженого деревами двору. Зелений високий паркан, на хвіртці — металевий поштовий ящик, за парканом полум'яніє квітами шипшина, попереду хилиться до землі суцвіттями-кулями білий бульденеж*. Висока жінка у світлій хустці і з квітами бузку в руках нахилилася над фанталом**. Струмінь води слухняно наповнює трилітровий бутильок, який тимчасово виконуватиме роль вази для букета. Ранок. Баба Векла, господиня двору, а це саме вона, встає разом із сонцем. Трохи пізніше у двір вийде і дід Гнат, кремезний і всім незадоволений чоловік.

* Бульденеж — стерильний різновид калини звичайної.

** Фантал — перекичене від слова «фонтан», металева конструкція для помпівання води.

— Векло, ти мої часи випадково не бачила? — гукне він на весь двір, і це означатиме, що на Солоній почався ще один наповнений клопотом галасливий день.

— Кожен ранок те саме. Де б я їх бачила? Та ще й випадково, — пробубонить собі під ніс баба Векла й піде шукати дідів наручний годинник, на ходу вставляючи бузок у банку.

У цій хаті вони виростили чотирьох синів і дочекали від них нащадків. Сини народили їм лише одного онука і за тим аж шість онучок.

Дід на те сердито махав руками, майже втративши надію почукикати ще хоч одного хлопчика. Тим часом бабі було досить і цього виводка онуків. Я була найменшою із шести народжених дівчат.

Щоразу, коли баба Векла сідала мастити йодом мої биті коліна, вона коментувала цей процес дідові. Коліна билися з різних причин, але слова були приблизно однакові.

— Якого тобі ще онука? Ось тобі одна за двох: і за дівчинку, і за хлопчика. Залізли з тим гевалом* на яблуню, гоцали** на ній так, що зломили гілку, гепнулися на землю так, що мало не повбивалися. До того ж усі кущі смородини мені потовкли.

— Ой, пече, — жалілася я, смикаючи ногами.

Баба щосили дмухала на мої коліна, а потім, закрутивши на флакончику з йодом кришку, сердито продовжувала:

— Потовкли смородину?

— Потовкли, — каялася я.

— Гілку на яблуні одламали?

— Одламали, — погоджувалася я.

Тут дідові нерви зазвичай не витримували.

— Слávко, — починав сердитися і погрожувати він, — як я ще раз побачу у дворі отого твого Адама, я тобі вуха надеру,

* Гевал — груба, некультурна людина.

** Гоцати — танцювати, гучно стукати ногами.

а потім ти командіруєшся до батьків. Хвіртку замкну, а у дворі припну злого собаку. Ти зрозуміла?

— Зрозуміла, — казала я і, нахиливши голову, щосили дмухала на побиті ноги.

Коліна заживали, вкриваючись коричневими плямами засохлої крові, шкода забувалася, до яблуні прищеплювали нові гілочки, смородину підв'язували, а мені дозволяли й далі дружити із сусідом. Нас двох не можна було уявити окремо, і нам здавалося, що так триватиме вічно.

Батьки розказували мені, що наше з Адамом знайомство приемним не було, хоч ми з ним того зовсім не пам'ятали. Сталося це ще в ті часи, коли тітка Леся, тримаючи за руку дворічного первістка Адама, на хвилинку зайшла до моєї мами по якусь дрібницю. Коли десь за годину вона зрозуміла, що трохи в нас затримається, бо мала ще купу чого цікавого розповісти, то поставила сина у дитяче ліжечко, в якому вже сиділа я. Блакитноокий привітний Адам близько нахилився до мене, роздивляючись мої чорні, як гудзики, очі. За хвилину тітка Леся вхопила заплаканого сина на руки. На щоці в нього червонів слід від моїх новеньких і, як виявилось, досить міцних молочних зубів. Мама каже, що з тої мітки на Адамовій щоці й почалася наша дружба. Була вона насичена подіями так щільно, що в тому вихорі неможливо було відрізнити рік від року, літо від зими, понеділок від вівторка. Ми перескакували з однієї пригоди в іншу, не встигаючи зрозуміти, що час дитинства стрімко спливає.